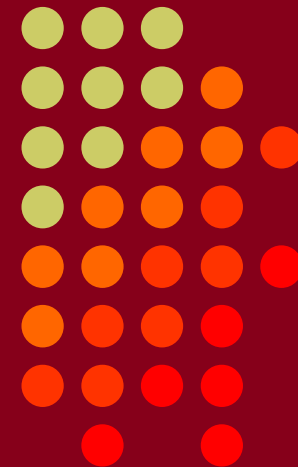

**„Érte vagy Vele?”
Helyreállító szemlélet a
gyermekvédelem mindennapjaiban**

Előadó: Fellegi Borbála

**Ferenczi György Nevelőintézeti Tudományos
Napok, XIV. Aszódi Javítóintézet
2008. október 30.**

A gyermekekkel kapcsolatos problémák kezelése – Vele vagy érte?

Súlyos

Formális

Zárt
Int.

Ható-
sági
beav.

Hátrányokat
kompenzáló
szolgáltatások

A társadalompolitika alrendszerei (család,
gyermek, ifjúságsegítés, iskola, közösségek)

Enyhe

Informális

A helyreállító “attitűd”

Hogyan válaszolunk a normaszegésre?

K
O
N
T
R
O
L
L

ELLEN

VELE

Büntető

Resztoratív

NINCS

NEKI

Elhanyagoló

Megengedő

T Á M O G A T Á S

O'Connor - Wachtel (1999)

A helyreállító (resztoratív) szemlélet meghatározása

A helyreállító igazságszolgáltatás a szabályszegés vagy bűncselekmény elkövetése következtében kialakult kár helyreállítását tűzi ki elsődleges célként.

Alkalmazása során kiemelt hangsúlyt fektet arra, hogy a bűncselekmény által érintett személyek és közösségek tagjai közvetlenül is részt vegyenek a káreseményre adott válaszok (szankciók) kidolgozásában.

Így az érintett áldozatok, elkövetők és a hozzájuk tartozó közösségek mind anyagi érdekei, mind érzelmi szükségletei tükröződhetnek a konfliktusmegoldás során.

Büntető megközelítés

- a szabályszegést a „szabálykönyv” elleni tettnek tekinti

- az igazság érdekében a hatóság képviseli a büntetést/felelősségre-vonást

- legfőbb célja, hogy a szabályszegő „megkapja, amit megérdemel”

- 3 fő kérdése:

1. Milyen szabályt/törvényt szegtek meg?
2. Ki követte el?
3. Mit érdemel érte?

Helyreállító megközelítés

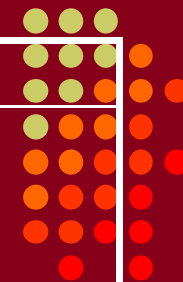
- a szabályszegést személyek közötti konfliktusként, közösség elleni tetteként értelmezi

- a szabályszegésre adandó válasz kidolgozásába közvetlenül bevonja az érintett sértetteket, a sérelmet okozót és a hozzájuk tartozó közösség tagjait, hogy együtt dolgozzák ki a helyreállítás menetét/módját

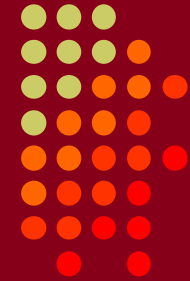
- legfőbb célja a sérelmet elszenvedők szükségleteinek kielégítése, valamint a sérelmet okozó felelősségvállalása a kár helyreállításában

- 3 fő kérdése:

1. Ki(k) sérült(ek)?
2. Mik a szükségletei(k)?
3. Ezek kielégítése kinek a kötelessége?

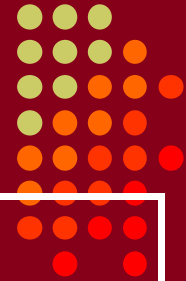

HÁTTÉRFOLYAMATOK

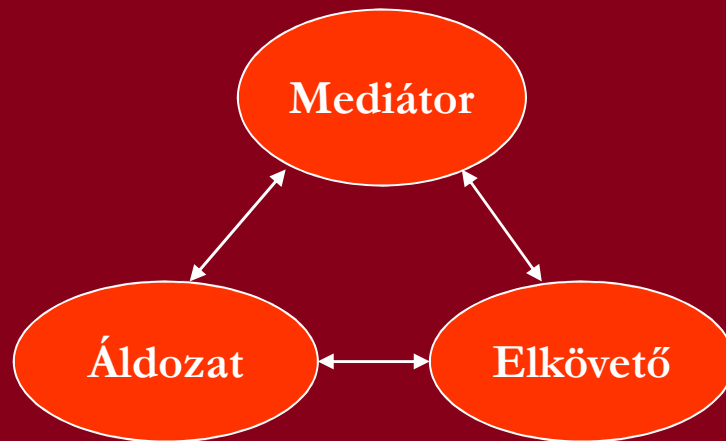

- **Közösség** szerepének felismerése a bcs-re adandó válaszok kialakításában (Új Zéland, Ausztrália, USA)
- **Áldozatvédelem** (Európa)
- Az igazságszolgáltatási rendszer **hatékonytalansága** → alternatívák szükségessége, bűnmegelőzés szerepének növekedése (K-K-E)
- **Nemzetközi** dokumentumok (ET, EU, ENSZ)
 - Áldozatvédelem, hatékonyság, közösség, humánus igazságszolgáltatás, gyermek- és fiatalkorúak védelme, multi-diszciplináris büntetőpolitika...

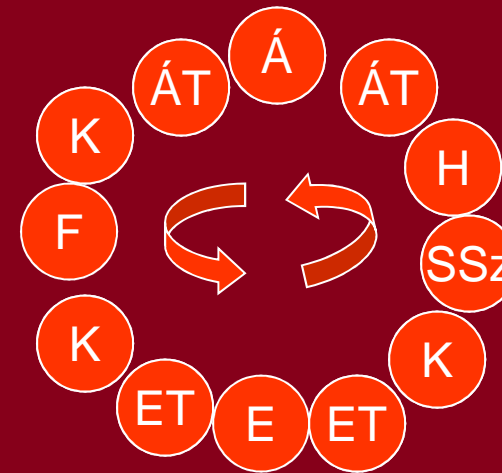
A helyreállító igazságszolgáltatás főbb módszerei

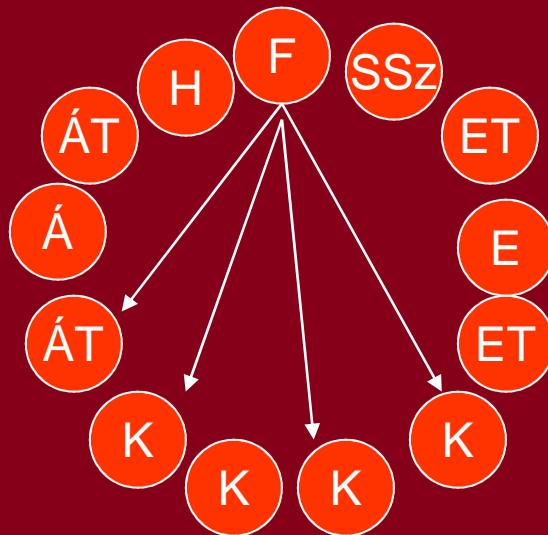
Sértett-elkövető mediáció

Körök (ítélő, békítő)

F: Facilitátor
Á: Áldozat
E: Elkövető
ET: e.támogatója
ÁT: á.támogatója
H: hatóság
SSz: segítő szakember
K: közösség egyéb tagja

Konferencia-modell

- Helyreállító igazságszolgáltatási konf.
- Családi csoportkonferencia (privát idő!)

Közös elemek és sztenderdek I.

- Önkéntesség
- Azonos hangsúly az áldozatok, elkövetők és a közösség szükségletein (materiális, szimbolikus)
- Az érintett felek közvetlen részvétele (konfrontáció)
 - Közös megbeszélés 1.) az eset körülményeiről, az elkövetéshez vezető szempontokról; 2.) a helyreállítás módjáról 3.) a jövőbeni elkövetés megelőzésének módjáról
- Lehetőség arra, hogy az elkövető önkéntes ajánlásaival jóvá tegye az okozott kárt → aktív felelősségvállalás
- Támogatók bevonása

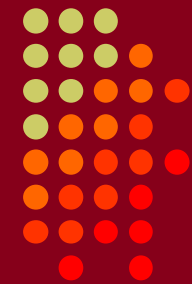
Közös elemek és sztenderdek II.

- Pártatlan, semleges facilitátor/mediátor
- Megfelelően képzett facilitátor/mediátor
- Titoktartás
- Felek teljeskörű tájékoztatása, választási lehetőség számukra
- Kockázat-felmérés
- Elkövető felelősségvállalása
- Áldozatok „kapacitálásának” elkerülése
- Alapos előkészítés és utánkövetés
- Minden szereplő véleményének figyelembevétele
- Minden érintett bevonása
- A megállapodás mindenki megállapodása legyen
- Együttműködés az intézményrendszer egyéb szolgálataival

a Youth Justice Board's (2001) és az EK Belügyminisztériumának (2003) sztenderdjei alapján, EK

HELYREÁLLÍTÓ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSI PROGRAMOK HELYE

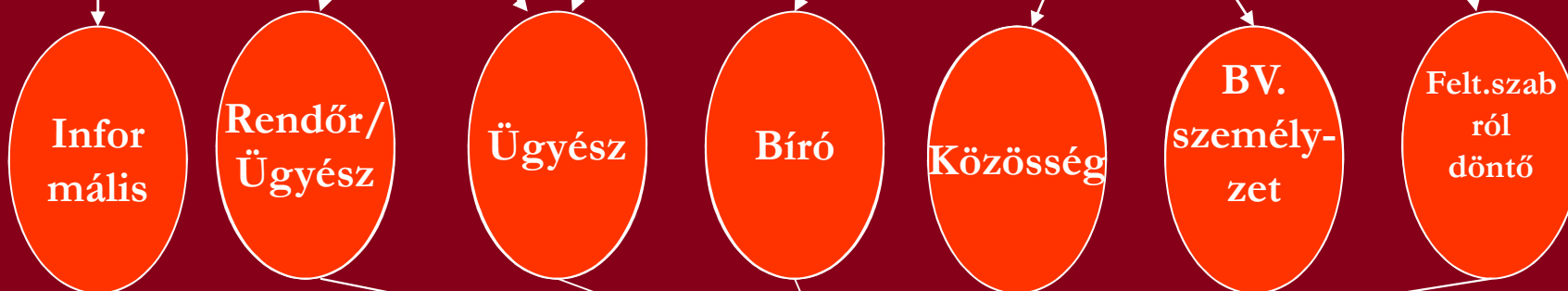
Helyreállító programok az ig.szolg. rendszerében

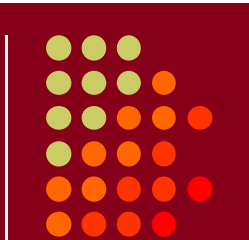
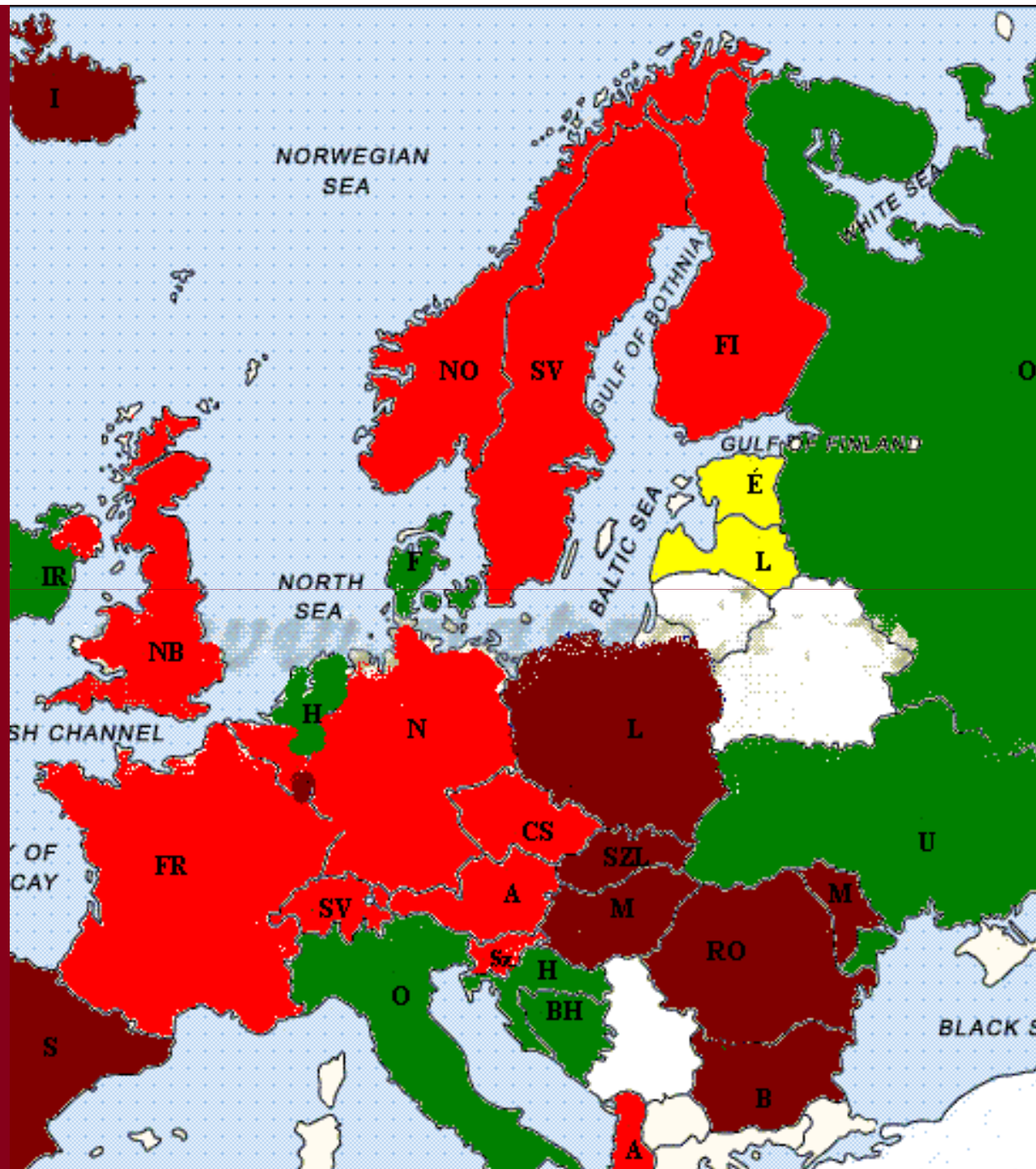
SZAKASZOK

ESETKÜLDŐ SZERVEK

HELYREÁLLÍTÓ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSI PROGRAMOK

A helyreállító szolgáltatás:

- jogszabályilag részletesen szabályozott, alkalmazása jelentősen elterjedt
- jogszabályilag szabályozott, de alkalmazása csekély mértékű
- alkalmazására nincs külön jogszabályi háttér, de más törvények impliciten lehetővé teszik a gyakorlatot (ált. kisebb projektek, pilot programok keretén belül valósul meg)
- jogszabályi háttéréről tervezetek vannak; a szolgáltatás jelenleg nem, vagy csak nagyon minimális mértékben elérhető.

NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁS

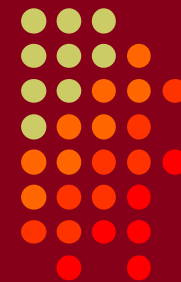
ENSZ

- az ENSZ 1985-ös Deklarációja az áldozatoknak nyújtandó igazságszolgáltatásról
- az ENSZ 1985-ös Pekingi Szabályok a fiatalkorúakat illető igazságszolgáltatással kapcsolatos minimális szabályokról
- az ENSZ 1990-es Tokiói Szabályok a szab. elvonással nem járó szankciók szabályairól
- az ENSZ 2002-ben kiadott dokumentuma a helyreállító ig. szolg. alapelveiről
- az ENSZ 2006-ben megjelent „Kézikönyv a helyreállító igazságszolgáltatás alkalmazásáról” c. módszertani kiadványa

NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁS

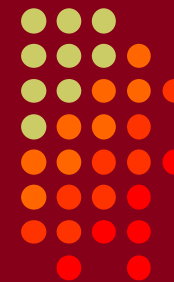
EURÓPA TANÁCS I.

- az Európa Tanács R(85)11-es ajánlása az áldozat büntetőjogi és büntetőeljárásban elfoglalt pozíciójáról
- az Európa Tanács R(87)18-as ajánlása a b.igsz. egyszerűsítéséről
- az Európa Tanács R(87)20-as ajánlása a fk. bűnelkövetésre adandó társadalmi válaszokról
- az Európa Tanács R(88)6-os ajánlása a bevándorló családból származó fk-ak bűnelkövetésének kezeléséről
- az Európa Tanács R(92)16-os ajánlása a közösségi szankciókról
- az Európa Tanács R(92)17-es ajánlása a konzistens ítéletalkotásról

NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁS

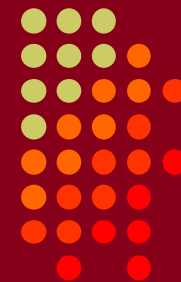
EURÓPA TANÁCS II.

- az Európa Tanács R(85)11-es ajánlása az áldozat büntetőjogi és büntetőeljárásban elfoglalt pozíciójáról
- az Európa Tanács R(87)18-as ajánlása a b.igsz. egyszerűsítéséről
- az Európa Tanács R(87)20-as ajánlása a fk. bűnelkövetésre adandó társadalmi válaszokról
- az Európa Tanács R(88)6-os ajánlása a bevándorló családból származó fk-ak bűnelkövetésének kezeléséről
- az Európa Tanács R(92)16-os ajánlása a közösségi szankciókról
- az Európa Tanács R(92)17-es ajánlása a konzistens ítéletalkotásról

NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁS

EURÓPA TANÁCS III.

- az Európa Tanács R(95)12-es ajánlása a b-igsz. vezetéséről
- az Európa Tanács R(96)8-as ajánlása EU büntetéspolitikájáról
- az Európa Tanács R(98)1-es ajánlása a családi mediációról
- **az Európa Tanács R(99)19-as ajánlása és a kiegészítő melléklet a büntetőügyekben alkalmazandó mediációról**
- az Európa Tanács R(2000)22-es ajánlása a közösségben végrehajtott szankciók intézményesítésének fejlesztéséről
- az Európa Tanács R(2003)20-as ajánlása a fk. bűnelkövetésre adandó új válaszokról
- az Európa Tanács R(2006)2-es ajánlása a börtönökre vonatkozó szabályokról
- az Európa Tanács R(2006)08-as ajánlása az áldozatoknak nyújtandó támogatásról és az áldozattá válás megelőzéséről
- **CEPEJ (2007)13 Irányelvek a büntetőügyi mediáció hatékonyabb alkalmazásához** (az R(1999)19-es ajánlás kiegészítése 52, tagállamokból érkezett vélemény alapján a mediációs szolgáltatás szabályozására, szervezeti és intézményi hátterére, valamint a társszakmák és a lakosság tájékoztatására vonatkozóan)

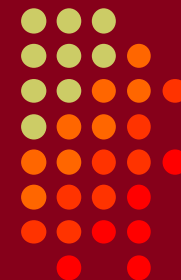
NEMZETKÖZI SZABÁLYOZÁS

EURÓPAI UNIÓ

- az Európai Unió Tanácsának 2001. március 15-i Kerethatározata az áldozat be-ban való jogállásáról
 - mediáció alkalmazása és eredményének ítéletalkotáskor való figyelembevétele
 - kötelező bevezetés: 2006. március 22.

Magyarországi jogalkalmazók attitűdjei a helyreállító igazságszolgáltatás iránt

MOTIVÁCIÓK:

- Áldozatok szükségletei
- Hatékony együttműködés a felek és a hatóságok között
- Az „ideális” szankciók és a resztoratív elemek kompatibilitása
- Procedurális szempontok: párbeszéd, felek informálása, érzelmek, pedagógia, „humánus”, egyéniesítés
- Felek számára a döntés kiadása!
 - Ha a jogi garanciák biztosítottak
- Közösségi szankciók preferálása
- A rendszert rugalmasabbá teszi, elmozdítja a hivatalnokiból a szolgáltató jelleg felé
- Előítéletek csökkentése
- Bizalom a pártfogói rendszerben
- Speciális funkció a fiatalok számára

Magyarországi jogalkalmazók attitűdjei a helyreállító igazságszolgáltatás iránt

AGGÁLYOK:

- Áldozatok félelme
- Kivetítés: „én nyitott lennék, de ők biztosan nem”
- Diverzió = következménynélküliség?
- Garanciák: alapvető jogok, őszinteség, újbóli áldozattá válás, önkéntesség
- Általánosítás → szkepszis, büntetésben való hit
- Igazságszolgáltatás kiterjedése
- Bonyolult eljárás, adminisztráció, diszkréció-alkalmazás kapcsán az iránymutatás hiánya
- Állampolgári öntudatosság hiánya
- Szervezeti korlátok (erőforrások, infrastruktúra, képzés, rutinizálódás, ismeret-hiány)
- „Fizet és megússza?” - dilemma
- Ügyvédek mediátorként

Néhány kutatási adat

- Sherman – Strang jelentés (2007): **visszaesési ráta csökkenése**, leginkább erőszakos és vagyon elleni bűncselekmények esetén, súlyos cselekmények esetén nagyobb hatás [EK]
- 15-20%-os csökkenés a **visszaesési rátában** (Garth – Lind, 2002) [New Zealand]
- 38% csökkenés erőszakos bcs-t elkövető fk-ak visszaesési rátájában (Sherman, 2000) [EK]
- **Elégedettségi ráta** 90% feletti (pl. Moore – O’Connel, 1994) [USA]
- **Bűnözéstől való félelem** csökkenése (Umbreit, 1994) [USA]
- **Megállapodás** megkötése 70-90%-ban (pl. Umbreit – Coates, 2001; McCold, 2003)[USA]
- **Megállapodás betartása** 80-95% között (pl. Moore – Forsythe, 1995; Braithwaite, 2002) [Australia]
- **Büntető szemlélet** a lakosságban és a szakemberek körében (Sessar, 1992; Weitekamp, 2000) [Germany]
- **Költség-haszon elemzések**: 705 € megtakarítás/eset (Aaltonen) [Finland]

Resztorativitás a társadalom keresztmetszetében

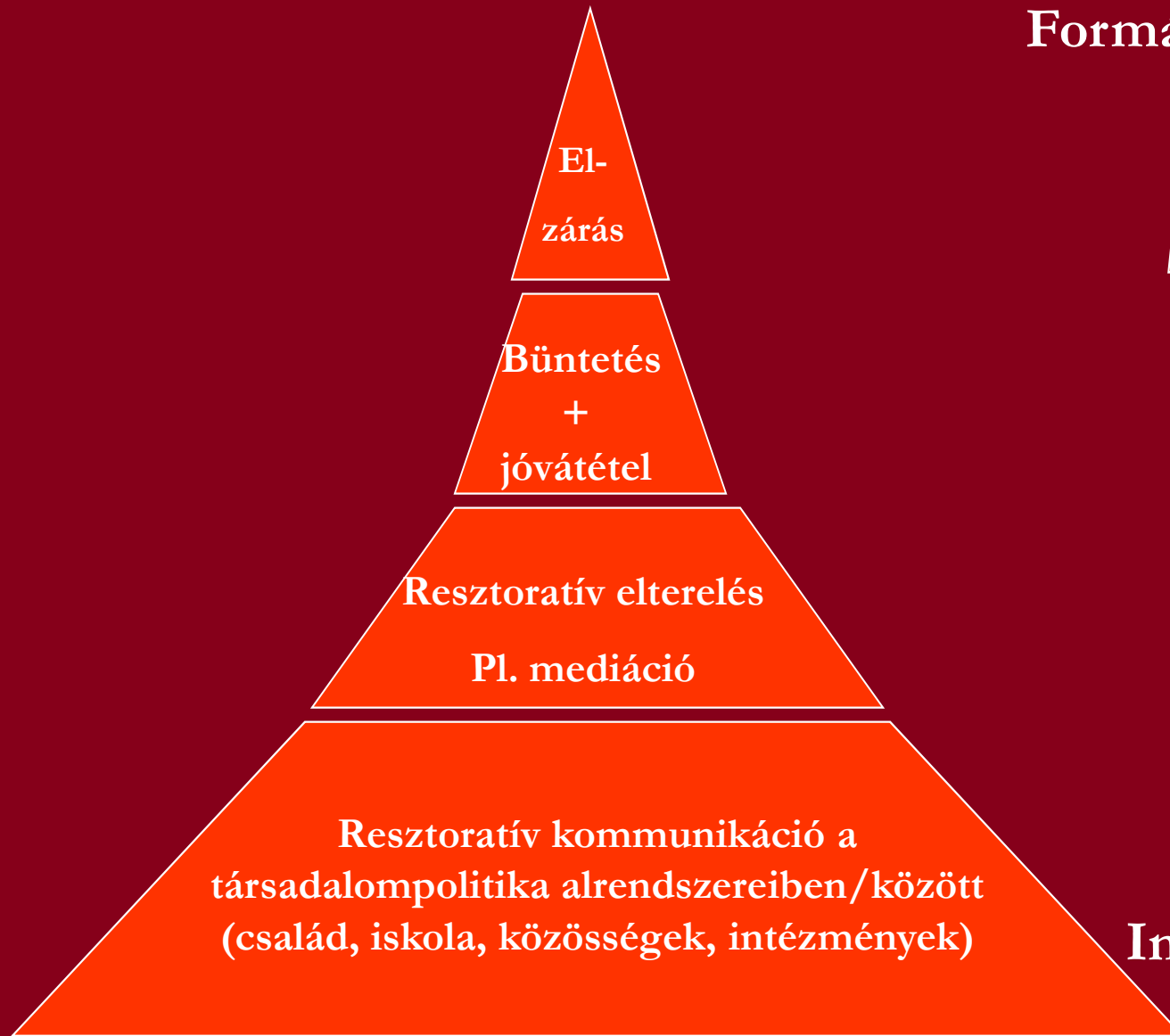
Súlyos

Formális

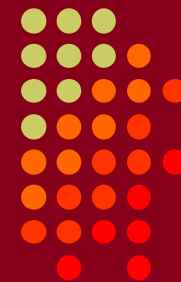
Enyhe

Informális

Braithwaite (2002) és Walgrave (2008) alapján

Alkalmazások Magyarországon

- Közösségek – (Partners Hungary, Közösségi Szolgáltatások Alapítványa Magyarország)
- Gyermek- és családvédelem (Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület, Közösségi Szolgáltatások Alapítványa Magyarország, SOS Gyermekfalu)
- Oktatás (Oktatásügyi Közvetítői Szolgálat, Zöld Kakas Líceum)
- Bűnmegelőzés (OBmB-s projektek)
- **Büntetőeljárás (IH)**
- Büntetés-végrehajtás (Balassagyarmat, Debreceni, Rákospalotai Javítóintézet, Börtöntársaság, utógondozó pf-k)

KONKLÚZIÓ 3 PONTBAN

1. A helyreállító igazságszolgáltatás szemlélete egy átfogó megközelítési rendszer, amelynek különböző technikái honosítottak meg a gyakorlatban, ezek közül a mediáció egy módszer.
2. A mediáció és egyéb létező eljárások működési elvein és jogi/intézményi gyakorlatán túl szükséges felismerni mindazon társadalompolitikai motivációkat, amelyek elősegíthetik a helyreállító szemlélet társadalomban való széleskörű alkalmazását.
3. A társadalompolitikai-igazságügyi alrendszerek képviselőinek felelősségük van abban, hogy - lehetőségeik szerint – támogatni tudják a resztoratív elvek minél szélesebb körű elterjedtségét mindennapi munkájuk során.

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

Fellegi Borbála

borbala@fellegi.hu

www.fellegi.hu

Az előadás anyag letölthető:

http://www.fellegi.hu/files/Fellegi_eloadas_Aszod_20081030.ppt

A bíró-ügyész kutatás anyaga letölthető:

http://www.fellegi.hu/files/Fellegi_birougyeszelemzes.doc